

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้าน ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์¹

Caring Role of Government and Other Network Sector for Homeless People in Muang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province¹

นันทิยา สัตยวาที^{2*} รตา อนุตตรังกูร² ชีรพงศ์ พรหมวิชัย²

Nuntiya Sattayawatee^{2*} Rata Anuttarangoon² Dhirapong Promwichai²

Corresponding author's E-mail: nuntiya1989@yahoo.com²

(Received: July 17, 2020; Revised: October 18, 2020; Accepted: December 7, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาสถานการณ์คนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์คนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์มีแนวโน้มดีขึ้น คนไร้บ้านมีจำนวนลดลง ร้อยละ 55 ในเวลา 5 ปี คนไร้บ้านเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการขอทานไปสู่การขอทานแฝงในธุรกิจ ซึ่งเข้าข่ายการค้ามนุษย์และส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา หน่วยงานหลักที่ดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ คือ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีหน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทักทวง จังหวัดสระบุรี, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครสวรรค์, อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.), องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สหวิชาชีพ ฯลฯ ในเชิงบทบาทหน้าที่ แบ่งการทำงานเป็น 2 ส่วน คือ งานดูแลกลุ่มเป้าหมาย และงานดูแลกลุ่มเสี่ยง บทบาทและหน้าที่เชื่อมโยงกับการกำหนดยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีกรวางแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2560-2564 ภายใต้วิสัยทัศน์ คนไร้ที่พึ่งได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงสิทธิ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ จึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไร้บ้านและประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

คำสำคัญ: คนไร้บ้าน สวัสดิการสังคม คุณภาพชีวิต

Abstract

The aims of this article were study homeless people situations in Muang district, Nakhon Sawan province. And study the role of government and network in taking care the homeless people in Muang district, Nakhon Sawan province. The study found that the homeless people situation in Nakhon Sawan province tend to improve. The number of homeless people has decreased by 55 percent in five years. But they have changed from beggar to the hidden begging in business, which lead to trafficking human and other social problem. Nakhon Sawan Protection Center for Destitute is a main governmental agency for taking care homeless people. The networking agencies are: Tubkwang Protection Center for Destitute at Saraburi province, Nakhon Sawan

¹ งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีงบประมาณ 2562

¹ This research funded from Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, 2019

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

² Lecturers, Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University

Provincial Social Development and Human Security Office, Social Development and Human Security Volunteering Organization, Local government organizations, multidisciplinary organizations, etc. In the role and function, divide the work into 2 part are caring target groups and caring risk groups. The role and function link to the strategy formulation of the Ministry of Social Development and Human Security, which is a plan for protection of destitute persons in 2017-2021, under the vision destitute persons are protect and access to rights, for good quality of life. Therefore, the role of government and networks in taking care homeless people has affected quality life of homeless and general people in Nakhon Sawan province as well.

Keywords: homeless, social welfare, quality of life

ความนำ

คนไร้บ้าน (Homeless) เป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก บางประเทศเป็นปัญหาทางสังคมที่ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ หลายประเทศ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร ยังคงมุ่งมั่นกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างในสหรัฐอเมริกา ที่เมืองลอสแอนเจลิส มีจำนวนคนไร้บ้านมากถึง 25,000 คน นายกเทศมนตรีของเมืองลอสแอนเจลิสจึงจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างศูนย์พักพิงชั่วคราว และพยายามทำความเข้าใจกับชุมชน (Penguin homeless, 2561ข) ในขณะเดียวกัน อีกหลายเมืองในสหรัฐอเมริกาก็แก้ไขปัญหาคนไร้บ้านด้วยนโยบายกวาดล้างคนไร้บ้าน ซึ่งนโยบายดังกล่าวไม่ได้มีผลลัพธ์ในทางที่ดีแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ได้สร้างปัญหามากมายตามมา อีกทั้งยังสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช่เหตุ (Penguin homeless, 2561ก)

สำหรับสถานการณ์คนไร้บ้านในประเทศไทย ถือว่ายังค่อนข้างกระจุกตัวอยู่ตามเมืองใหญ่อย่าง กรุงเทพมหานครและเชียงใหม่ การสำรวจข้อมูลคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่รอยต่อ ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนคนไร้บ้านมากกว่า 1,000 คน (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, 2559) ในจำนวนนี้มีเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคมเป็นหลัก ซึ่งเป็นปัญหา

เชิงโครงสร้างที่ผลักดันให้คนกลุ่มหนึ่งในสังคมต้องดำเนินชีวิตในแบบที่คนส่วนใหญ่ในสังคมมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ในแง่หนึ่ง ต้องยอมรับว่าสังคมไทยมีมุมมองต่อประเด็นคนไร้บ้านในทิศทางค่อนข้างลบ หลายคนมองว่าประเด็นคนไร้บ้านเป็นปัญหาทางสังคมมากกว่าจะถูกคิดในแง่ของสาเหตุปัจจัยเชิงโครงสร้าง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างที่แวดวงวิชาการในระยะหลังพยายามสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับคนไร้บ้านให้กับสังคมไทย เจกเซนในผลงานโลกของคนไร้บ้านที่พยายามแจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับคนไร้บ้านในแง่มุมที่กว้างขวางให้คนทั่วไปได้รับรู้ และยอมรับในความเป็นมนุษย์เหมือนกันของคนไร้บ้าน (The Matter, 2561) ดังนั้น ประเด็นคนไร้บ้านในประเทศไทยจึงมีสาเหตุมาจากหลากหลายทิศทางด้วยกัน ทั้งในเชิงโครงสร้างและปัจเจกชน ซึ่งในเชิงโครงสร้างภาครัฐพยายามแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมพอสมควร โดยสร้างนิยามคนไร้บ้านให้ชัดเจนขึ้นเพื่อรองรับกับสวัสดิการต่างๆ ที่ภาครัฐจะจัดสรรให้แก่คนไร้บ้าน

พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ให้ความหมายของคนไร้ที่พึ่งไว้ว่า หมายถึง บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และให้รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบากและไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ และกำหนดให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง หมายความว่า การจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้าง

สมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่ง มีงานทำและมีที่พักอาศัย และการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง (พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง, 2557) ดังกล่าวนี้ ทำให้สถานะของคนไร้บ้านจัดอยู่ในค่านิยมของคนไร้ที่พึ่งและจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายซึ่งบทบาทหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหลัก

สำหรับสถานการณ์คนไร้บ้านในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ แม้จะไม่ร้ายแรงและมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่จังหวัดนครสวรรค์ถือเป็นจังหวัดที่มีความเจริญและมีความเป็นเมือง (Urbanization) ค่อนข้างมาก จึงต้องให้ความสนใจต่อประเด็นคนไร้บ้านที่อาจจะเพิ่มขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานในจังหวัดนครสวรรค์ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับคนไร้บ้าน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2558 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ ร่วมกับศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการจัดระเบียบคนขอทานในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการลงพื้นที่หากกลุ่มเป้าหมายในเขตตลาดและที่สาธารณะ ในพื้นที่อำเภอเมืองและต่างอำเภอ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ พระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2484 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ซึ่งจากการลงพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น พบบุคคลขอทาน จำนวน 22 ราย (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์, 2558) ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายได้มีการติดตามผลการดำเนินงาน พร้อมร่วมกันขับเคลื่อนงานด้านการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้ที่พึ่งในจังหวัด

นครสวรรค์อย่างต่อเนื่อง โดยมีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ

ผลการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้มีการรายงานต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2560-2561 อัตราคนเร่ร่อนหรือคนไร้ที่พึ่งมีแนวโน้มลดลง คิดเป็นร้อยละ 20 ทั้งนี้ ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการทำงานและคุณภาพการให้บริการเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนไร้ที่พึ่ง การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมและชุมชนในการดูแลและอยู่ร่วมกันกับคนไร้ที่พึ่ง การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคีเครือข่ายในการคุ้มครองดูแลคนไร้ที่พึ่ง การพัฒนาศักยภาพและเสริมพลังบุคลากรเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ และการป้องกันและเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงมิให้ตกเป็นคนไร้ที่พึ่ง (ศิริพร วัฒนสุวกุล, 2561)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สถานการณ์ภาพรวมเกี่ยวกับคนไร้บ้านค่อนข้างถูกกละเลยหรือให้ความสำคัญในลำดับรองลงมาจากประเด็นปัญหาอื่นในสังคมไทย อีกทั้งกระบวนการในการดูแลคนไร้บ้านในประเทศไทยก็ยังเป็นกรอบปฏิบัติที่ไม่ปรากฏชัดเจนว่ามีผลลัพธ์ในทิศทางใด จึงนำมาสู่ศึกษาสถานการณ์คนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และนำเสนอข้อมูลการศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สถานการณ์คนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษาสถานการณ์คนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์พบว่า มีแนวโน้มดีขึ้น กลุ่มเป้าหมายมีจำนวนลดลง จากการสัมภาษณ์บุคลากรของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ให้ข้อมูลว่า

"...จังหวัดนครสวรรค์ มีบุคคลที่เข้าค่ายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ครบทุกประเภท จากสถิติพบกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากที่สุดที่ประมาณ 200 กว่ารายใน 1 ปี จังหวัดนครสวรรค์ จึงติดอันดับ 1 ใน 10 ของพื้นที่ที่ประสบปัญหาคนเร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง และขอทานของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์เป็นจุดยุทธศาสตร์ของการคมนาคมทั้งทางรถไฟ ระบบขนส่งโดยสาร และการเชื่อมต่อสู่จังหวัดต่างๆ อีกทั้งยังมีความเจริญค่อนข้างมาก มีแหล่งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ส่งผลให้ผู้คนจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น พิจิตร ชัยนาท อุทัยธานี มาเร่ร่อนและขอทานในจังหวัดนครสวรรค์ด้วย แต่ในระยะหลังจำนวนกลุ่มเป้าหมายก็ลดลงอย่างต่อเนื่อง ในจำนวนประมาณ 100 กว่ารายต่อปี และ 90 รายต่อปีตามลำดับ..." (เจ้าหน้าที่ 1, 2562)

จะเห็นได้ว่าความเป็นเมืองของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญที่นำพาประชากรจากพื้นที่ใกล้เคียงเข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ได้มีการวางแผนที่รอบครอบ ส่งผลให้ในท้ายที่สุดหลายคนต้องประสบกับปัญหาว่างงาน ไม่ได้งานทำดังที่คาดหวังไว้ และกลายเป็นบุคคลเร่ร่อน หรือเป็นขอทานเพื่อยังชีพแทน

แม้ว่าจำนวนของคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์จะลดลง แต่กลับพบว่ากลุ่มคนดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ในการดำรงอยู่ในสังคม จากขอทานเป็นการขอทานแฝงในธุรกิจ หรือร้ายแรงถึงขั้นเข้าข่ายการค้ามนุษย์ ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ให้ข้อมูลว่า "...ในการเดินรถรงค์และจัดระเบียบงานตรุษจีน นครสวรรค์ ต้องตรวจพื้นที่ตลอดงาน ประมาณวันเว้นวัน ได้พบกรณีขอทานจำนวนไม่มาก แต่จะมีรูปแบบของการค้ามนุษย์ หรือขอทานแฝงมากกว่า เช่น คนแก่งักขวยพวงกุญแจ ขายลูกโป่ง สร้างความสงสารให้แก่ผู้พบเห็น

แล้วก็จะจ่ายเงินซื้อของในจำนวนที่มากกว่าราคาขาย เพื่อช่วยเหลือคนเหล่านี้ ซึ่งกรณีแบบนี้จะไม่สามารถทำอะไรได้เพราะเป็นการค้าขาย ประกอบกับคนทั่วไปมองว่าเป็นบุคคลนำสงสารเจ้าหน้าที่ก็จะโดนต่อว่าจากสังคมแทน ทำได้เพียงสังเกตและติดตามจนกว่าจะมีหลักฐานว่าเป็นขอทาน หรือถ้าหากคนเหล่านี้เปลี่ยนไปแสดงความสามารถ ร้องรำทำเพลง ก็จะเข้าสู่กระบวนการของเราทันที..." (เจ้าหน้าที่ 4, 2562)

ในกรณีของการให้เงินแก่ขอทานในลักษณะให้เปล่าหรือช่วยซื้อของดังกล่าวข้างต้น ได้มีการรณรงค์มาระยะหนึ่งแล้ว เกี่ยวกับการห้ามไม่ให้ประชาชนให้เงินขอทานหรือให้การสนับสนุนธุรกิจที่คาดว่าจะเป็นขอทานแฝงและการค้ามนุษย์ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมเรื่องการเป็นผู้ให้ค่อนข้างมาก บางคนอาจมองว่าเป็นการให้ทานตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยที่ไม่มีใครตระหนักว่าสิ่งที่กระทำอยู่นั้นเป็นการส่งเสริมกระบวนการที่ผิดกฎหมาย

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่าย

ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต เป็นหน่วยงานที่อยู่ในกลุ่มภารกิจด้านพัฒนาสวัสดิการสังคมและคุณภาพชีวิต มีเป้าหมายในการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่สมบูรณ์ และการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งมีอยู่ทั่วประเทศไทย จำนวน 76 แห่ง และมีสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งอีก 11 แห่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งแต่ละแห่งจะให้การดูแลกลุ่มเป้าหมายในระยะสั้น ไม่เกิน 15 วัน ทำหน้าที่เป็นหน่วยคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ปัญหา และทำการประเมินกลุ่มเป้าหมายก่อนนำส่งไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งจะทำหน้าที่

ดูแลกลุ่มเป้าหมายในระยะยาว ให้การดูแลฟื้นฟู บำบัด มีสิ่งเอื้ออำนวยทั้งในแง่ของที่พัก บัณฑิต งานพยาบาล และงานจิตเวชให้กับกลุ่มเป้าหมาย (เจ้าหน้าที่ 2, 2562)

สำหรับ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัด นครสวรรค์เดิมคือ ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 22 จังหวัด นครสวรรค์ และเปลี่ยนมาเป็นศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดนครสวรรค์ ตามการปรับโครงสร้างส่วนราชการ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2558 ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดนครสวรรค์จึงก่อตั้งขึ้นในวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2558 มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 ดังนั้น จึงทำให้บทบาทหน้าที่ของ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์มีความชัดเจนมากขึ้น จากเดิมที่ค่อนข้างมีความทับซ้อนกันกับ ภาระหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ และยังมีกลุ่มเป้าหมายที่ ต้องดูแลคล้ายคลึงกันด้วย (เจ้าหน้าที่ 1, 2562)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ สงเคราะห์ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์มี เครือข่ายที่ช่วยเหลือดูแลคนไร้บ้าน ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพ เช่น ตำรวจ แพทย์ พยาบาล และจิตแพทย์ องค์กร ปกครองส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เครือข่ายสำคัญที่ให้ความช่วยเหลือดูแลคนไร้บ้าน คือกลุ่มอาสาสมัครที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั้ง จังหวัดนครสวรรค์ อาทิ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งทำงานอาสาสมัครใน ด้านสังคมโดยเฉพาะ อาสาสมัครกลุ่มนี้จะดูแล กลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาทางสังคมในขณะที่พบ เจอ แล้วจึงประสานหรือส่งต่อมายังศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่

พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ดูแลต่อไป (เจ้าหน้าที่ 3, 2562) นอกจากนี้ เมื่อศึกษากระบวนการการดูแลคนไร้บ้านใน จังหวัดนครสวรรค์แล้ว ยังพบว่าศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดนครสวรรค์มีเครือข่ายที่ช่วยดูแลคนไร้บ้านอีก 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ และสถานคุ้มครองคนไร้ที่ พึ่งที่บึงวาง จังหวัดสระบุรี

ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์มี การกระบวนการคุ้มครองดูแลคนไร้ที่พึ่งอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการดังกล่าวเริ่มต้นจากการมีช่องทาง การแจ้งเหตุเกี่ยวกับคนไร้ที่พึ่งและกระบวนการรับเข้าสู่การ คุ้มครองดูแลของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัด นครสวรรค์หลากหลายช่องทาง อาทิ ศูนย์ช่วยเหลือ สังคม (One Stop Crisis Center: OSCC), โทรศัพท์ สายด่วน 1300, การประสานส่งต่อจากหน่วยงานและ ภาควิชาเครือข่ายต่างๆ และข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ สืบเสาะโดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (เจ้าหน้าที่ 3, 2562)

เมื่อได้รับแจ้งเหตุและมีการรับกลุ่มเป้าหมาย เข้าสู่กระบวนการคุ้มครองดูแลแล้ว ขั้นตอนต่อมาจะ เป็นกระบวนการคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถ แยกกลุ่มเป้าหมายได้หลายกรณี คือ

1. กรณีกลุ่มเป้าหมายมีอาการทางจิตเวช ต้องทำการประสานเข้ารับการรักษาจากหน่วยงาน เครือข่าย อาทิ โรงพยาบาล จิตแพทย์ นักจิตวิทยา จนกว่ากลุ่มเป้าหมายจะอยู่ในสถานะที่สามารถให้ ข้อมูลกับนักสังคมสงเคราะห์ได้ ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมาย บางรายอาจมีอาการทางจิตรุนแรงจนต้องอาศัยความ ร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมตัว และ ป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หรือประชาชนทั่วไปด้วย

2. กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ และมี อาการหลงลืม ต้องดูแลให้ความช่วยเหลือโดยการนำมา

พักชั่วคราวที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เพื่อสืบเสาะข้อมูลอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลสำคัญอย่างชื่อและนามสกุลแล้ว ต้องเร่งประสานให้หน่วยงานอื่นสืบค้นข้อมูลทางทะเบียนราษฎร และประสานให้กรมกิจการผู้สูงอายุเข้าช่วยเหลือดูแลต่อไป

3. กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนจะต้องดำเนินการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่ดูแลด้านเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งจะมีกระบวนการดูแลเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่อ่อนไหวและต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

4. กรณีกลุ่มเป้าหมายทำผิดกฎหมายหรือถูกดำเนินคดี จะต้องมีการพูดคุยเพื่อปรับทัศนคติ สร้างความเข้าใจให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจว่าการกระทำที่ตนเองทำไปนั้นผิดอย่างไร และให้ความช่วยเหลือดูแลให้กลุ่มเป้าหมายอยู่ในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างปกติ

นอกจากกรณีต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะอื่นอีก อาทิ ดิดสุรา เจ็บป่วยหรือเป็นโรค ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีครอบครัว ไร้บ้านหรือที่อยู่อาศัย และกลุ่มเป้าหมายบางรายก็สมัครใจที่จะเป็นคนไร้บ้าน หรือต้องการใช้ชีวิตเร่ร่อนเพียงลำพัง ทั้งนี้ ในบรรดากลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาทั้งหมด ยังพบว่ามีการหนีกลุ่มเป้าหมายที่หนีออกจากกระบวนการคุ้มครองดูแลคนไร้ที่พึ่งด้วย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่หนีออกจากกระบวนการคุ้มครองดูแลนี้จะเป็นบุคคลที่ไม่ต้องการอยู่ภายใต้กฎระเบียบใดๆ ไม่ชอบปฏิสัมพันธ์หรืออาศัยอยู่กับคนหมู่มาก คนกลุ่มนี้จะไม่ยินยอมให้ส่งตัวกลับไปสู่ครอบครัวหรือชุมชน และจะวนเวียนกลับไปเป็นคนไร้บ้านหรือคนเร่ร่อนเช่นเดิม (เจ้าหน้าที่ 2, 2562)

เมื่อผ่านกระบวนการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายเรียบร้อยแล้ว การดำเนินการคุ้มครองดูแลและให้ความ

ช่วยเหลือจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การรับกลุ่มเป้าหมายเข้ามาดูแลในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) การออกไปดูแลช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่สาธารณะหรือชุมชน

หลังจากกระบวนการของการคุ้มครองดูแลและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายแล้ว ในกรณีกลุ่มเป้าหมายที่รับเข้ามาดูแลในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ สามารถอยู่ในความดูแลของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งได้ไม่เกิน 15 วัน จากนั้นจะต้องดำเนินการประสานส่งต่อกลุ่มเป้าหมายกลับไปยังครอบครัวหรือชุมชน แต่ในกรณีที่ไม่สามารถส่งกลุ่มเป้าหมายกลับไปยังครอบครัวหรือชุมชนได้ จะต้องดำเนินการส่งต่อกลุ่มเป้าหมายให้หน่วยงานอื่นทำหน้าที่คุ้มครองดูแลกลุ่มเป้าหมายต่อไปในระยะยาว ซึ่งศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์จะดำเนินการส่งต่อกลุ่มเป้าหมายให้สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทับกวาง จังหวัดสระบุรี ดูแลและให้ความคุ้มครองต่อไปในระยะยาว (เจ้าหน้าที่ 4, 2562) ซึ่งสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทับกวางจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและการฝึกอาชีพให้กับคนไร้ที่พึ่ง เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับออกไปใช้ชีวิตประกอบอาชีพ และมีรายได้ตามปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระบวนการคุ้มครองดูแลกลุ่มเป้าหมายจะเสร็จสิ้นลงแล้ว แต่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะต้องมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลกลุ่มเป้าหมายหลังกระบวนการเสร็จสิ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แน่ใจได้ว่ากลุ่มเป้าหมายจะไม่กลับสู่สภาวะไร้ที่พึ่ง หรือต้องเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองดูแลคนไร้ที่พึ่งอีก

นอกจากบทบาทหน้าที่ในการดูแลคนไร้ที่พึ่งตามกระบวนการคุ้มครองดูแลคนไร้ที่พึ่งแล้ว ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ยังมีภารกิจอื่นอีกซึ่งหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสงเคราะห์ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ให้ข้อมูลว่า "...นอกจากงานดูแลคนไร้ที่พึ่งแล้ว ยังมีงานด้านการสงเคราะห์ ซึ่งเจ้าหน้าที่

จะต้องลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมและประเมินสภาพของบุคคลที่เหมาะสมจะได้รับการสงเคราะห์ด้วย งานด้านการสงเคราะห์เป็นการให้เงินหรือเครื่องอุปโภคบริโภคแก่บุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบาก หมายถึงคนที่อยู่กับครอบครัวตามปกติ ไม่ได้เป็นคนไร้ที่พึ่ง แต่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องการการสงเคราะห์ปัจจัยในการดำรงชีพ..." (เจ้าหน้าที่ 3, 2562) บุคคลเหล่านี้มีโอกาสที่จะกลายเป็นคนไร้ที่พึ่งได้ จึงต้องมีการตรวจเยี่ยมและให้การสงเคราะห์ตามความเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ในลักษณะของโครงการที่ต้องดำเนินการเป็นประจำทุกปีก็มีจำนวนไม่น้อย รวมไปถึงโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาลด้วย ยกตัวอย่างโครงการสถานีสวัสดิการ ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการที่ต้องดำเนินการเป็นประจำทุกปี เป็นการลงพื้นที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2559 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 รวมถึงให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ด้วย ในกรณีนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์พบว่า มีประชาชนที่เข้าไม่ถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการสังคมจำนวนมาก "...ในจำนวน 15 อำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ บางพื้นที่ไม่รู้ว่ามีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์หรือหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคมแบบนี้ อยู่ ประชาชนจำนวนมากที่ยังไม่มีความรู้ หรือมีความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2559 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ยกตัวอย่างเช่น ความแตกต่างของพระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2484 และ พระราชบัญญัติควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2559 ซึ่งเดิมระบุว่าขอทานหมายรวมถึงคนที่ติด สี ตี เป่าด้วย แต่ใน

ฉบับใหม่กลุ่มคนเหล่านี้จัดเป็นผู้แสดงความสามารถที่ต้องได้รับการขึ้นทะเบียน มีบัตรผู้แสดงความสามารถ และสามารถแสดงการติด สี ตี เป่าได้โดยที่ไม่ถือว่าเป็นขอทาน..." (เจ้าหน้าที่ 2, 2562)

นอกจากนี้ ยังมีโครงการและกิจกรรมอื่นอีกมากมาย อาทิ โครงการหนึ่งใจเดียวกันมอบถุงยังชีพพระราชทาน และกิจกรรมเดินรณรงค์จัดระเบียบงานตรุษจีนนครสวรรค์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงการที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมจำนวนมากที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ รวมไปถึงโครงการและกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายต่างๆ ที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ร่วมดำเนินการด้วย

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ สอดรับกับแนวนโยบายของรัฐบาลด้านสังคมที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ และเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีการวางแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2560-2564 ไว้อย่างชัดเจนภายใต้วิสัยทัศน์ คนไร้ที่พึ่งได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงสิทธิ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561) ดังนั้น บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ จึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ กล่าวคือ กระบวนการคุ้มครองดูแลกลุ่มเป้าหมายเป็นการแก้ปัญหาทางสังคมโดยตรงและป้องกันการเพิ่มจำนวนของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี งานด้านการดูแลกลุ่มเสี่ยงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต

ของประชาชน โดยเฉพาะในชนบทให้ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ลดปัญหาประชากรกระจุกตัวในเมือง และลดปัญหาการถูกล่อลวงเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ดังกล่าวนี้อาจเห็นได้ว่าไม่ใช่เพียงคุณภาพชีวิตของคนไร้บ้านเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนในสังคมด้วยที่ได้รับการดูแล และยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น การศึกษาในเชิงโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functional theory) ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ในระบบการเมือง (Political system) โดยเฉพาะหน้าที่ทางด้านปัจจัยนำออก หรือหน้าที่ทางการปกครอง (Output/ Governmental functions) ที่ประกอบไปด้วยบทบาทหน้าที่ด้านการวางแผนนโยบาย (Policy making) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) และการตัดสินนโยบาย (Policy adjudication) บทบาทหน้าที่ดังกล่าวดำเนินการโดยโครงสร้างที่เป็นสถาบันทางการเมืองต่างๆ ได้แก่ โครงสร้างนิติบัญญัติ โครงสร้างบริหาร/รัฐบาล โครงสร้างระบบราชการ (พุทธิสาน ชุมพล, 2548) ดังนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์กับผลการศึกษาในเชิงโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ จะพบว่า โครงสร้างนิติบัญญัติทำหน้าที่ในการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 โครงสร้างบริหาร/รัฐบาลทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคมที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ สร้างความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม โครงสร้างระบบราชการทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์

เป็นหน่วยงานราชการภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ทำหน้าที่นำแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติมาสู่การปฏิบัติ ทั้งในลักษณะของโครงการและกิจกรรม นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัติที่ได้รับการกำหนดโดยโครงสร้างนิติบัญญัติด้วย

ผลการศึกษามหาบทหน้าที่และกระบวนการดูแลคุ้มครองคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแบ่งการทำงานเป็น 2 ส่วน คือ งานดูแลกลุ่มเป้าหมาย และงานดูแลกลุ่มเสี่ยง สอดคล้องกับคำอธิบายของทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ (Social work theory) ที่อธิบายว่าสังคมสงเคราะห์หมายถึงงานที่มีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคน เพื่อให้คนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้และเป็นเครือข่ายกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยงานสังคมสงเคราะห์จะมีวิธีการปฏิบัติงานหลักๆ คือการให้สิ่งของ (Giveaway) การให้คำปรึกษา (Counseling) และการบำบัด (Therapy) ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัวบำบัด (Family therapy) กลุ่มบำบัด (Group therapy) หรือชุมชนบำบัด (Community therapy) ดังนั้น สังคมสงเคราะห์จึงหมายถึงรวมถึงทั้งการสงเคราะห์ช่วยเหลือระยะยาวและการสงเคราะห์ช่วยเหลือระยะสั้นหรือเฉพาะหน้า (วันทนีย์ วาสีละสิน, 2546) จากคำอธิบายข้างต้น สะท้อนให้เห็นการทำงานด้านการดูแลกลุ่มเสี่ยงของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีวิธีการปฏิบัติงานในลักษณะการสงเคราะห์หรือเงินและเครื่องอุปโภคบริโภคแก่บุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก และมีลักษณะการให้คำปรึกษาผ่านการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ในขณะเดียวกัน งานด้านการดูแลกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีขั้นตอนในการดูแลคุ้มครองคนไร้บ้านที่เริ่มต้นจากการรับแจ้งเหตุและรับกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่การคุ้มครอง

การคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย การคุ้มครองดูแลและให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย การประสานส่งต่อกลุ่มเป้าหมายไปยังครอบครัว ชุมชน หรือหน่วยงานอื่นดูแลต่อในระยะยาว และสุดท้ายคือการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลกลุ่มเป้าหมาย กระบวนการดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีสังคมสงเคราะห์คลินิก (Clinical social work) ซึ่งเป็นวิธีการและกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาบุคคล ครอบครัว และกลุ่ม โดยการให้คำแนะนำ/คำปรึกษาในเชิงลึก เป็นการใช่วิธีการทางสังคมสงเคราะห์เพื่อปฏิบัติงานทั้งในการป้องกันและแก้ไขความผิดปกติทางสังคม อารมณ์ และจิตใจ รวมทั้งการช่วยเหลือการเจ็บป่วยทางจิตของผู้ใช้บริการ และยังหมายรวมถึงการช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติ (Russell, 1990)

ผลการศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายทั้งในด้านของงานดูแลกลุ่มเป้าหมายและงานดูแลกลุ่มเสี่ยง สะท้อนให้เห็นถึงการตอบสนองของความต้องการของสังคมในด้านสวัสดิการสังคมอย่างค่อนข้างชัดเจน ซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาของพงศธร สรรคพงษ์ (2558) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องสาเหตุและความต้องการของคนเร่ร่อนที่ทอดทิ้งครอบครัวในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก โดยผลการศึกษาพบว่า คนเร่ร่อนมีความต้องการด้านสิทธิหรือสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานของรัฐ ต้องการให้มีหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาหรือสามารถปรับทุกข์ได้ ต้องการให้รัฐบาลจัดสร้างสถานที่พักอาศัยเพื่อคนเร่ร่อน จัดหน่วยงานบริการสุขภาพที่เข้าถึงกลุ่มคนเร่ร่อน และการได้รับสิทธิในการมีรายได้ ดังกล่าวนี้นี้เป็นบทบาทที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ดูแลรับผิดชอบอยู่ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

สถานการณ์คนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์มีแนวโน้มดีขึ้น กลุ่มเป้าหมายมีจำนวนลดลง ร้อยละ 55 ในเวลา 5 ปี แต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการขอทานไปสู่การขอทานแฝงในธุรกิจ ซึ่งเข้าข่ายการค้ามนุษย์และส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา หน่วยงานหลักที่ดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ คือ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีหน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทับกวางจังหวัดสระบุรี, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์, อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.), องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สหวิชาชีพ ฯลฯ ในเชิงบทบาทหน้าที่แบ่งการทำงานเป็น 2 ส่วน คือ งานดูแลกลุ่มเป้าหมาย และงานดูแลกลุ่มเสี่ยง บทบาทและหน้าที่เชื่อมโยงกับการกำหนดยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้วิสัยทัศน์ คนไร้ที่พึ่งได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงสิทธิ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายในการดูแลคนไร้บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไร้บ้านและประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *แผนขับเคลื่อนการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2561-2565*. สืบค้นจาก <http://www.bsws.go.th/attach/f1-t1546490994.pdf>
- พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557. (2557, 23 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 131 ตอนที่ 83.

- พฤทธิสถาน ชุมพล. (2548). *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศธร สรรคพงษ์. (2558). *สาเหตุและความต้องการของคนเร่ร่อนที่ทอดทิ้งครอบครัวในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วันทนี วาสิกะสิน. (2546). *สังคมสงเคราะห์แนวสตรีนิยม ทฤษฎีและการปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร วัฒนสุกุล (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์). (2561). *จังหวัดนครสวรรค์จัดประชุมคณะอนุกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ครั้งที่ 1/2561*. สืบค้นจาก http://thainews.prd.go.th/website_th/news/print_news/TNS-OC6105170010013
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์. (2558). *การจัดระเบียบคนขอทานในจังหวัดนครสวรรค์*. สืบค้นจาก <http://www.nakhonsawan.m-society.go.th/?p=1549>
- อนรรฆ พิทักษ์ธานิน. (2559). *รายงานการวิจัย เรื่อง การสำรวจข้อมูลทางประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง* (รายงานการวิจัย โครงการการสำรวจสถานการณ์คนไร้บ้านและสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายอย่างเป็นระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- Russell, M.N. (1990). *Clinical Social Work Research and Practice*. Sage: Publications.
- Penguin homeless. (2561n). *ทำไมการจับกุมคนไร้บ้านในอเมริกาจึงไม่แก้อะไร นอกจากสร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา*. สืบค้นจาก <https://penguinhomeless.com/homeless-recreational-vehicle/>
- Penguin homeless. (2561ข). *เมือง LA เตรียมแผนสร้างศูนย์พักพิงทุกเขต สู้วิกฤตคนไร้ที่อยู่อาศัย*. สืบค้นจาก <https://penguinhomeless.com/california-today-los-angeles-homeless/>
- The Matter. (2561). *โลกของคนไร้บ้าน ว่าด้วยชนชั้นและการพิสูจน์ความเป็นตัวเองต่อสังคม*. สืบค้นจาก <https://thematter.co/thinkers/homeless-world/51863>

ผู้ให้สัมภาษณ์

- เจ้าหน้าที่ 1. (2562, 1 กุมภาพันธ์). *หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์*. [สัมภาษณ์].
- เจ้าหน้าที่ 2. (2562, 1 กุมภาพันธ์). *นักสังคมสงเคราะห์ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์*. [สัมภาษณ์].
- เจ้าหน้าที่ 3. (2562, 1 กุมภาพันธ์). *หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสงเคราะห์ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์*. [สัมภาษณ์].
- เจ้าหน้าที่ 4. (2562, 1 กุมภาพันธ์). *นักสังคมสงเคราะห์ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดนครสวรรค์*. [สัมภาษณ์].